



наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ



Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 42 (1349) 18 КАСТРЫЧНІКА 2017 г.

Лабадзенка пачаў збор сродкаў на помнік Касцюшку ў Беларусі



Ахвяраваць на першы ў Беларусі помнік Тадэвушу Касцюшку можа любы ахвотны на платформе "Талака". Каб помнік з'явіцца, неабходна сабраць 11 тысяч рублёў. Уставляваць яго плануюць у Мерачоўшчыне, дзе нарадзіўся нацыянальны герой Беларусі.

Ініцыятаў збор сродкаў Глеб Лабадзенка. На яго думку, гэта самая правильная рэакцыя беларусаў на скандал вакол помніка Касцюшку ў Швейцарыі.

- Самае рацыянальнае зерне, якое прагучала ва ўсіх гэтых сварках вакол помніка ў Швейцарыі, у тым, што не треба шукаць ворагаў, а трэба самім ушаноўваць сваіх герояў, - кажа Глеб Лабадзенка. - Мы самі вінаватыя, што ў Беларусі няма ніводнага помніка Касцюшку, але гэта тое, што заўжды можна выправіць.

Адзін з двух бюстаў Касцюшкі стаіць на тэрыторый амерыканскай амбасады ў Мінску. Другі - у вёсцы Малыя Сяжновічы, дзе месцілася сядзіба Касцюшкі. Есьць памятны валун у Мерачоўшчыне.

- Калі я сёння з раніцы

пазванію дырэктарцы музея ў Мерачоўшчыне і агучыў ідэю паставіць помнік Касцюшку, яна сказала: "Вы, напэўна, працягатлі мае думкі", - працягвае Глеб. - Дзялегацію ад іх музея якраз запрасілі на адкрыццё помніка Касцюшку ў Залатурне, і яны абміркоўвалі, як было добра, каб у іх таксама адкрылі такі помнік. Дырэктарка дадала, што з раённым кіраўніцтвам таксама калісці ўжо абміркоўваліся такія ідэі, але, зразумела, вельмі часта ёсць ўпраеца ў гроши. Я перакананы, што не трэба нікога папракаць: ні музей, ні ўлады, ні Міністэрства культуры - нікога. Батакія помнікі павінны быць народнымі. Калі мы ганарымся, што наша зямля дала такога чалавека свету, як Тадэвуш Касцюшко, гэта значыць, кожны павінен даць па капеліцы, па рублю на гэты помнік.

Скульптар Генік Лойка ўжо прыкінуў, як можа выглядаць такі помнік і што будзе каштаваць ён тыя 11 тысяч рублёў. За першыя паўтара дні была сабрана ўжо палова сумы.

Паводле СМІ.

Як будзе праходзіць з'езд ТБМ

XIII з'езд ТБМ адбудзеца ў вялікай зале на першым паверсе па адрасе: г. Менск, пр. газ. "Праўда", 11, дзе месціцца цэнтр Ё. Раў (ад ст. м. "Пятроўшчына" - 5-10 хвілін пешкі).

Рэгістрацыя дэлегатаў і гасцей будзе праходзіць з 9:00 да 10:25. Падчас рэгістрацыі дэлегаты з'езду павінны прад'явіць пасведчанні сібра ТБМ (калі яшчэ не мае пасведчання, то просьмі тэрмінова запоўніць анкету дэлегата і даслаць разам са сваім здымкам у офіс ТБМ). Пасля прад'яўлення пасведчання дэлегаты атрымаюць неабходныя паперы, у тым ліку мандат і талон-пропуск на абед.

Усе заўгары і пэўныя з'язах з'езду, праекты якіх ужо надрукованы ў газете "Наша слова" і выстаўлены на партале ТБМ, павінны падавацца толькі ў раздрукаваным выглядзе ў Сакратарыят з'езду, альбо непасрэдна ў рэдакцыйную камісію да 13:00 (пасля гэтага часу заўгары ўжо прыміца не будуць).

Усе дакументы з'езда прыміца за аснову, альбо цалкам. Калі будзе неабходнасць, то з'езд даручыць рэдакцыйной камісіі дапрацаўваць прынятых за аснову праекты і ў трохдзённы тэрмін перадаць іх у СМІ як канчатковыя.

Калі ж некаторыя дэлегаты з'езда хочуць прапанаваць свае рэзалоцыі, то неабходна самастойна раздрукаваць іх колькасцю 100 асобнікаў кожная (адпаведна колькасці дэлегатаў з'езда) і перадаць падчас рэгістрацыі раздрукаваныя матэрыялы рэгістрацыйнай групе для распаўсюду з іншымі дакументамі з'езда.

Аплата праизных дакументаў дэлегатам з'езда будзе адбывацца адразу пасля заканчэння з'езда. Тыя, хто хоча атрымаць кампенсацыю за праезд, павінны прадаставіць білет да Менска і ксеракопію білета на зваротны шлях (зробленую загадзя самастойна).

Сакратарыят ТБМ.

ISSN 2073-7033



Гомельская гарадская арганізацыя Грамадскага аб'яднанія "ТБМ імя Францішка Скарыны" сардэчна віншуе з 500-годдзем беларускага кнігадрукавання і запрашае сяброў Гомельскага ТБМ 21 кастрычніка (субота) прыняць узел у справаудачна-выбарчым сходзе, які пачненца а 15 гадзіне.

Адбудзеца справаудача аб дзеянасці арганізацыі за 2015-2017 гады, пройдуць выбары старшыні Рады, складу Рады і рэвізійнай камісіі.

Сход пройдзе ў Цэнтры беларускай мовы, па адрасе: вул. Кірава, 3, пакой 1-8. Тэлефон для даведак +375299089162.

70 гадоў Міхасю Булавацкаму

БУЛАВАЦКІ Міхась Пятровіч нар. 11.10.1947 г. у в. Восы Глускага р-на Магілёўскай вобласці. Скончыў фізіка-матэматычны факультэт Магілёўскага дзяржаўнага педагогічнага інстытуту ў 1971 годзе; спецыяльнасць: настаўнік матэматыкі і фізікі сярэдняй школы, працаваў настаўнікам, выкладчыкам, з 1977 г. выступае як журналіст. У 1988 г. стаў адным з заснавальнікаў магілёўскай філіі аўтаданнія "Мартыралог Беларусі", кіраўнік магілёўскай суполкі Беларускага ПЭН-цэнтра.

Сябар ТБМ. Сябар рэспубліканскай Рады ТБМ. Заснавальнік і шматгадовы арганізатор праекту "Беларуская піцборства".

З пачатку 90-х займаецца літаратурнай дзейнасцю, рэдактурай, піша вершы, пе-



ракладае з рускай. Першая літаратурная публікацыя: артыкул "Запозненае слова" пра творчасць У. Высоцкага з перакладамі "Паляванне на вайкоў" і "Канец палявання на вайкоў" у газете "Рагуша" 29 студзеня 1992 г.

У 1999 г. выйшла кніга В. Высоцкага "Я не падманы" ў перакладзе М. Булавацкага. Эсэ "Ноч свободы" заняло

прызыве месца ў літаратурным конкурсе "Мая свобода" (2004 г.), праведзеным радыё "Свабода". Эсэ "Лыжачка" - III месца на літаратурным конкурсе памяці К. Сіманава (2011 г.).

Месца жыхарства: Магілёў. Месца працы: індывідуальны прадпрымальнік у галіне матэматычнай адукацыі.

Bikiedziya.

60 гадоў Леаніду Дранько-Майсюку

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК (нар. 10 кастрычніка 1957, Давыд-Гарадок) - беларускі паэт.

Нарадзіўся ў рабочай сям'і. Скончыў Давыд-Гарадоцкую СШ № 2 (1974), працаваў на Давыд-Гарадоцкім заводзе сліясарна-мантаажных інструментau. У 1975 паступіў на завочнае аддзяленне пазіцыі Літаратурнага інстытуту ў Мінску. У 1976-1978 служыў у Савецкай Арміі. Пасля дэмабілізацыі перафарвёўся на стацыянарнае аддзяленне Літіністытута, які скончыў у 1982. У 1982-2002 - рэдактар выдавецтва "Мастацкая літаратура". Сярэдзіна 2002 года - на вольнай працы. Сябар ТБМ. Цесна супрацоўнічае з часопісам ТБМ "Верасень". Адзін з найактыўнейшых пропагандыстаў беларускай мовы і беларускай літаратуры.

Дэбютаваў вершамі ў стolinскай раённай газете "Навіны Палесся" ў 1972, у распушліканскім друку ў 1975 (газета "Чырвонае змена"). Аўтар 16 кніг; у тым ліку, зборнікаў пазіций "Вандроўнік" (1983), "Над пляцам" (1986), "Тут" (вершы, пазмы, эсэ, 1990), "Проза радости" (пераклад з беларускай пазії, для яго, як і для Максіма Багдановіча, Уладзіміра Дубоўкі, прыгажосць - найвышэйшы ідэал. "Арфеем, распятым на струнах ліры" называе яго Г. Кісліцына, падкрэ-



слўшы адданасць паэта высокому мастацтву, узвышана рамантычнай складаць. Вершы Л. Дранько-Майсюка нязмушана ўводзяць чытача ў свет красы і гармоніі, яны праекціруюць судадымні і вытанчаны музичнымі інтанацыямі (нездарма на яго слова напісаны звыш 40 песень, многія з якіх сталі вельмі папулярнымі ў выкананні "Сяброў", Я. Паплаўскай і А. Ціхановіча і іншых спевакоў). Для сённяшнягня Л. Дранько-Майсюка характэрна інтэлектуальная глыбіня, медытатыўнасць, з'яднаная з канкрэтна-пачуццёвай вобразнасцю, высокая культура мастацкага мысленія, якая абавязанна на добрае веданне традыцый сусветнага мастацтва, эстэтычны пошук і багацце вобразнавыя ўзленчных сродкаў.

Bikiedziya.



Ад з'езда да з'езда

Справа здачны даклад старшыні ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" Алега Труса
аб дзейнасці арганізацыі з кастрычніка 2014 г. па кастрычнік 2017 г.

Як і заўсёды, мінулыя гады прайшли для нас у штодзённай стваральнай працы на карысць нашай Радзімы.

У нашай арганізацыі, якая існуе з 1989 года, адбываецца змена пакаленняў, што асабліва праявілася ў апошніх гадах. Адышлі ў лепшы свет шмат якіх заснавальнікі і актыўныя дзеячы ТБМ. Сярод іх першыя кіраўнікі ТБМ Генадзь Бураўкін і Ніл Гілевіч, сябры Рады ТБМ Анатоль Грыцкевіч і Ўладзімір Содаль, старшыня Баранавіцкай арганізацыі ТБМ Віктар Сырыца, галоўны рэдактар газеты "Новы час" Аляксей Кароль і многія іншыя рупліўцы роднага слова.

Па стану на 15 кастрычніка наша арганізацыя налічвае 6401 чалавек. З іх у Менску 2502 і Менскай вобласці 735, у Гарадзенскай вобласці 909, у Берасцейскай вобласці 536, у Гомельскай вобласці 420, у Віцебскай вобласці 752, у Магілёўскай вобласці 235, за межамі нашай краіны 312 чалавек.

Гэтыя гады былі для нас гадамі цікавай, але стваральнай працы як у Менску, так і ў рэгіёнах нашай краіны. Найбольш актыўна працавалі рэгіянальныя актыўніцтвы Магілёва, Віцебска, Гарадні, Ліды, Палацка, Наваполацка, Баранавічы, Гомеля, Пружанаў, Паставаў, Валожына, Аспіновічы, Фрунзенскага і Ленінскага раёнаў горада Менска, мястэчка Падсвілле Глыбоцкага р-на, Шаркаўшчыны, Івянца і іншых. У нашы шэрагі актыўна ўступала моладзь, асабліва ў Менску. Была створана новая суполка ТБМ у Скідзелі, аднавіла сваю дзейнасць Стадубцоўская арганізацыя ТБМ.

Пра нашу дзейнасць рэгулярна пісалі "Наша слова", "Новы час", "Наша ніва", "Народная воля", "Звязда", ЛіМ, "Краязнáчая газета" і іншыя сродкі масавай інфармацыі. Дзейнасць ТБМ таксама асвятляюць тэлеканал Белсат, радыё "Свабода", радыё "Радыя", Еўрападыё, партал тут.by і іншыя.

Аднак актыўнасць некаторых наших арганізацый жадае быць лепшай. Нас хваляе сітуацыя з дзейнасцю нашых сяброў у Берасці, Бабруйску, Пухавічах, Ваўкавыску, Мазыры і Нясвіжы.

Нигледзячы на неаднаразовыя абяцанні сябра Рады ТБМ Аляксандра Меха аднавіць дзейнасць Кобрынскай раённай арганізацыі, а таксама стварыць і зарэгістраваць Берасцейскую абласную арганізацыю ТБМ ім нічога не было зроблены ў гэтym кірунку.

З красавіка 2014 г. па чэрвень 2015 г. рэгулярна працавіўся маніторынг моўных правоў грамадзян Беларусі. Мы накіравалі запыты ад стане моўных правоў усім 117 раённым выкананікамі камітэтам Беларусі. Зроблены анализ адказаў мясцовых райвыканкамаў паказвае, што большасць рашэнняў выканкамаму і пастаўною мясцовых раённых саветаў прымімаецца на рускай мове. Справа здачны даклад арганізацыі ТБМ

вядзеніцтвам Людмілы Бурлівіч і Леанарды Мухінай, а таксама психалагічныя беларускамоўныя заняткі "Школа асабаснага росту" Людмілы Дзіцэвіч. У кастрычніку гэтага года пачалі працаўца курсы ўкраінскай мовы сумесна з амбасадай Украіны ў Беларусі.

Беларуская мова найбольш пашырана ў сферы культуры, адукацыі і сродкай масавай інфармацыі, а таксама ў візуальным афармленні.

У Савецце Міністраў Беларусі за вышэй азначаны перыяд па-беларуску было прынята толькі 13% пастаноў (170 з 1287) і 64% распаражэнняў Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь (246 з 384).

Маніторынг аказвае стымулюючае дзеянне. Некаторыя органы ўзялі на сябе абавязальніцтвы па паліпшэнні сітуацыі, асабліва ў стварэнні беларускамоўных версій сайту.

Нядыўна беларускі парламент прыняў вялікі заканадаўчы дакумент Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры, які складаецца з 257 артыкулаў, напісаны толькі па-беларуску і ўступіў у сілу з лютага 2017 г. Дзякуючы намаганням ТБМ у артыкуле 69 вышэй згаданага кодэкса запісаны, што "Да нематэрыяльных культурных каштоўнасцяў адносіцца беларуская мова (весная і пісцовая), імёнаслоўная традыцыя і традыцыйная форма звароту да людзей". Гэты сказ будзе карысны падчас спречных пытанняў у паштартных сталах ці іншых установах нашай краіны.

Зарац нашыя намаганні накіраваныя на тое, каб новая версія Кодэкса аб адукацыі Рэспублікі Беларусь таксама была прынятая на беларускай мове.

Актыўную працу па пашырэнні беларускай мовы ў дзіцячых садках Гомеля праводзіць мясцовая арганізацыя ТБМ пад кіраўніцтвам Алесі Аўласевіч. Гомельская суполка ТБМ зладзіла фест узделнікаў беларускамоўнай адукацыі. Дзеці розных узростаў з бацькамі вучыліся разам сляваць беларускія песні, танцаўцаць, прыдумляць і маліваць ілюстрацыі да беларускіх казак, рабіць лялькі. Створаны першыя беларускамоўныя класы ў Гомелі, Жодзіне, Лідзе і Гарадні. У горадзе Лідзе, дзякуючы Станіславу Судніку, з'явіліся 3 білборды ў падтрымку беларускай мовы.

У гэтым годзе прайшла юбілейная 10-я Агульнанаціональная дыктоўка, у якой прынялі ўдзел тысячы чалавек як у Беларусі, так і за мяжой.

У гэтым годзе выйшаў 16 нумар часопіса "Верасень" (галоўны рэдактар Эдуард Акулін). Нумары "Верасня"

актыўна распаўсюджваюцца не толькі ў Менску, але і ў іншых рэгіёнах нашай краіны, нават за мяжой.

Актыўизавалася праца курсаў па вывучэнні беларускай мовы для розных груп насельніцтва. Праходзілі заняцкі па беларускай мове, гісторыі і літаратуры для вучняў 7-11 класаў пад кіраўніцтвам Лявона Баршчэўскага. 2016-2017 гады працавалі беларуска-польскія моўныя курсы пад

кіраўніцтвам Людмілы Бурлівіч і Леанарды Мухінай, а таксама психалагічныя беларускамоўныя заняткі "Школа асабаснага росту" Людмілы Дзіцэвіч.

У кастрычніку гэтага года пачалі працаўца курсы ўкраінскай мовы сумесна з амбасадай Украіны ў Беларусі.

Апошнія гады актыўна працаўца клуб беларускага красамоўства "Прамова", кіраўнік - Аляксандар Давідовіч. Актыўна дзеяньне пачалося ў 2015 г. і першай палове 2016 г. гісторычная школа пад назвай "Гісторыя ў падзеях і мадюонах з Алегам Трусавым" (каардынатор Аленінікі). Зараз гэтым займаецца клуб "Прамова".

Варты адзначыць вялікі поспех курсаў "Мова наново", заснаваных актыўістамі ТБМ Глебам Лабадзенка і Алясей Літвінскай. Курсы атрымалі афіцыйную регістрацыю, іх наведалі больш за тысячу асобаў у розных гарадах краіны, дзе працаўца філіялы гэтых курсаў.

Вось ужо дзясятты год кіраўнік Гарадзенскай гардской арганізацыі прафесар Аляксей Пяткевіч з дапамогай Станіслава Судніка выдае беларускамоўны настольны пракідны краязнáчыны каляндар, заснаваны на матэрыяле Гарадзеншчыны.

З 2012 г. дзеяньне інтэрнэт-партал ТБМ, каардынатор партала і сацыяльных сетак Юлія Бажок. Дзякуючы парталу, мы можам своечасова размяшчаць інфармацыю пра ТБМ: нашу гісторыю, структуры, дзейнасць; рабіць маніторынг стану лінгвістyczных правоў грамадзян і апературуна рэгістрація на выпадкі іх парушэння; выхадзіць на іншыя слай грамадства, наўпрост незаангажаваны ў дзейнасць нашай арганізацыі.

Актыўна займаюцца краязнáчай і турыстычнай працай нашыя сябры з Менска, Гарадні, Магілёва, Паставаў, Шклова, Баранавічы, Шаркаўшчыны, Магілёва і Ліды. Яны ладзяць беларускамоўныя экспкурсіі, пленеры, канферэнцыі і семінары. У гэтым плане хочацца адзначыць сябру Рады ТБМ Станіславу Судніку, Алегу Дзялячкову, Алею Кроя і Аляксандру Давідовіча.

Адбыліся змены ў рэгіональным кіраўніцтве ТБМ. Абрания новыя кіраўнікі ў Палацку, Слуцку, Дзятлаве і Салігорску. Былі выдадзеныя настенная і кішэнная календары і паштоўкі, прысвечаныя Нілу Гілевічу, Алегу Смолічу, Макару Краўцову, ксяндзу Уладзіславу Чарняўскуму і Янку Брылю.

Выдавецкі дом ТБМ у Лідзе таксама выдаваў календары і зрабіў банер, прысвечаны 500-м угодкам беларускага кнігадрукавання.

Дзякуючы намаганням сябру ТБМ была зроблена рэстаўрацыя помніка літары "У" у Палацку, дзе помнік доўгі час быў занядбаны. Увесну 2015 года была працягнутая на чарговыя 3 гады арэнда памяшкання сядзібы ТБМ у Менску. Таксама ў 2016 г. у сядзібі ТБМ з Кобрына сп. Аляксандар

сігналізацыю.

Напрыканцы 2015 г. па ініцыятыве ТБМ быў створаны аргамітэт па стварэнні Нацыянальнага ўніверсітэта з беларускай мовай навучання, у які ўвайшлі прафесары і асабліва грамадскіх арганізацый. Сустарыніямі аргамітета абраны сп. Аляксандар Мілінкевіч, Уладзімір Колас і Алег Трусав, каардынаторка Аленінікі.

Дзякуючы намаганням аргамітета 11 верасня 2017 г. Менскі выканаўчы абласны камітэт выдзеліў для дзейнасці будучага ўніверсітэта як структурнай адзінкі ТБМ "Універсітэт Альбарутэнка" асобнае памешканне. Зараз мы актыўна працуем над канчатковай версіяй Статута ўніверсітэта.

28 сакавіка 2015 г. у Менску адбылася Міжнародная канферэнцыя "Моўныя права і іх абарона". Былі запрошаныя праваабаронцы і навуковцы з Беларусі, Літвы, Украіны, Польшчы, Расіі, Эстоніі. Сярод беларускіх узделнікаў праваабаронцы з праваабарончага цэнтра "Вясна", навуковцы з НАН Беларусі, вядучыя ўніверсітэтаў краіны.

Было праведзена пленарнае паседжанне і 2 секцыі. У канферэнцыі прынялі ўдзел звыш 50 узделнікаў. Інфармацыя пра канферэнцыю была апублікавана ў "Свободных новостях плюс", у "Наших слове", на Еўрападыё, ва ўкраінскіх СМИ, з 2004 года ў парламент траплялі толькі актыўныя прыхільнікі дзеячай улады, таму перамога аднаго з кіраўнікоў ТБМ з'яўляецца сапраўдным поспехам, бо наша арганізацыя адстойна не заўсёды зручнай для ўладаў погляды. Праз гэта нас нават начали паўночнаўца з пачатковай апазицыйнага кшталту.

Перамога спн. Аленінікі не адбылася б без двухгадовай папярэдняй падрыхтоўкі. ТБМ змяніла кіраваніца і пасядлоўна

рыхтавалася да вераснёўскіх выбараў 2016 года, актыўнай ініцыятывой

запыткі на парламент. Інфармацыя пра канферэнцыю была апублікавана ў "Свободных новостях плюс", у "Наших слове", на Еўрападыё, ва ўкраінскіх СМИ.

На выніках канферэнцыі ў чэрвені 2015 г. быў наў矗раваны зборнік (у дзвюх частках). Гэта каштоўнае краініца інфармацыі для навуковукаў і абаронцаў моўных правоў. Экземпляры матэрыялаў канферэнцыі былі перададзены ў бібліятэку і навуковыя асяродкі Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, Літвы, Англіі, Германіі.

Для рэкламы свайго дзейнасці мы надрукавалі каляровы буклет разам з календаром у колькасці 1600 асобнікаў. Буклеты распаўсюджвалі ў Менску, у Баранавічах, Слуцку, Салігорску, Лідзе, Гомелі і за мяжой (у Літве, Украіне, Польшчы і Расіі).

Зроблена і англамоўная версія буклета ТБМ, якая размешчана на сайце ў зручным для памяшкання фармаце.

Сакратарыят ТБМ у 2015 годзе накіраваў усім кандыдатам у прэзідэнты працаваныя па паліпшэнні стану беларускай мовы ў краіне, каб яны ўключалі адпаведны пункт у свае прадпрыбарчыя праграмы. Треба адзначыць, што сп. Таццяна Караткевіч нашы працаваны ўключыла ў сваю праграму спасылкай на нашу арганізацыю.

Сябры ТБМ прынялі актыўны ўдзел у апошніх парламенцкіх выбараў у 2016 г. Акрамя мяне подпісы за вылучэнне кандыдатам у дэпутаты збироў старшыня Менскай гардской арганізацыі, намеснік старшыня ТБМ Аляксандар Давідовіч. У рэгіёнах найбольш праявілі сябе сябры Лідскай і Баранавіцкай арганізацый ТБМ, а таксама сябры Рады ТБМ з Кобрына сп. Аляксандар

Мех і Аленінікі з Менска. На першым месцы тут знаходзіцца Лідская арганізацыя ТБМ, якая здолела вылучыць (праз партыю БНФ) і зарэгістраваць шэсць кандыдатаў у дэпутаты беларускага парламента. Вядома, што ўсе кандыдаты ў дэпутаты - сябры ТБМ - вялі сваю выбарчую кампан



(*Працяг. Пачатак у папярэдніх нумерах.*)

478. Іванец (Андрэй) - вытвор з суфіксам *-ец* ад антрапоніма *Іван* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Іван-ец*. ФП: *Іван* (імя <ст.-яўр. *iōhanan*'Бог мілую') - *Іван* (празванне, потым прозвішча) - *Іванец*.

479. Ількевіч (Міхаіл) - форма бацькаймення з суфіксам *-евич* ад антрапоніма *Ілька* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Ільк-евич*. ФП: *Ілья* (імя <ст.-яўр. 'Яхве - мой Бог') - *Ілька* (з 1541 г. - народная форма) - *Ілько* (*Ілька*) (празванне, потым прозвішча) - *Ількевіч*.

480. Ільніцкі (Андрэй) - другасная форма, першасная *Ільніцкі* - вытвор з фармантам *-скі* ад тапоніма *Ільнічы* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Ільніч-скі* - *Ільніцкі*. ФП: *Ілья* (імя <ст.-яўр. 'Яхве - мой Бог') - *Ільч* (бацькайменне з суфіксам *-и*) - *Ільніч* ('тое, што і *Ільч*') - *Ільнічы* (тапонім) - *Ільніцкі* - *Ільніцкі* (спрашчэнне формы з выпадзеннем сегмента *-я*).

481. Ісаеўскі (Раман) - вытвор з фармантам *-скі* ад тапоніма *Iсаеўка* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Iсаеў-ка*-*скі*. ФП: *Iсаі* (імя, ст.-яўр. з семантыкай 'выратаванне Бога') - *Iсаі* (мнушка, потым прозвішча) - *Iсаеўка* (тапонім з жыхарамі з прозвішчамі *Iсаі*, уладанне *Iсаі*) - *Iсаеўскі*.

482. Істомін (Віктар) - вытвор з прыналежным суфіксам *-ін* ад антрапоніма *Істома* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Істом-ін*. ФП: *Істома* (імя-'слав. 'стомлены') - *Істома*, *Стома* (мнушка, потым прозвішча) - *Істомін*.

483. Кабушкін (Іван) - вытвор з фармантам *-ін* ад антрапоніма *Кабушка* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Кабушк-ін*. ФП: *кабушка* / *кабушек* (рус. 'круглы сырок, шарык з сыру ці творагу') (*Даль*) - *Кабушка* (мнушка, потым прозвішча) - *Кабушкін*.

484. Кавалец (Васіль) - вытвор з суфіксам *-ец* ад 1) антрапоніма *Кавал* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Кавал-ец*; 2) ад тапоніма *Кавалі* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці': *Кавал-ец*. ФП: *каваль* ('рабочы, майстар, які займаеца коўкай металу') - *Каваль* (празванне) - *Каваль* (прозвішча) - *Кавалі* ('пасяленне з прозвішчам *Каваль*') - *Кавалец*.

485. Кавалькоў (Валерый) - вытвор з прыналежным суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Кавалёк* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Кавалькоў*. ФП: *каваль* ('рабочы, майстар, які займаеца коўкай металу', (перан.) 'тое, што настойлів працай дамагаеца чаго-н.; стварае што-н.') - *кавалёк* ('памочнік кавала' або памян.-ласк. форма да *каваль*) - *Кавалёк* (мнушка, потым прозвішча) - *Кавалькоў*.

486. Кавиль (Міхась) - семантычны вытвор ад апелятыва *кавиль* 'травяністая стэпавая расліна сямейства злакавых з вузкім лістамі і кветкамі, сабранымі ў пушыстыя мяцёлочки'.

487. Кавяла (Антон) - семантычны вытвор ад апелятыва *кавяла* 'самаробны драўляны пратэз для нагі'.

488. Кадачнікаў (Павел) - вытвор з прыналежным суфіксам *-аў* ад антрапоніма *Кадачнік* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Кадачнік-аў*. ФП: *кадачнік* (рус. спец. *кадочник* 'кадушачнік' (той, хто вырабляе кадкі, кадушки)) - *Кадачнік* (мнушка, потым прозвішча) - *Кадачнікаў*.

489. Кажадуб (Алесь) - семантычны вытвор ад апелятыва *кажадуб* (рус. *кожедуб*) 'дубельшчык скуръ'.

490. Кажанеўская (Вераніка) - вытвор з фармантам *-еўская* ад

тапоніма *Кажаны* і значэннем 'народзінка, жыхарка названай мясцовасці': *Кажан-еўская*. ФП: *кажан* ('начная млекакормная жывёліна з шырокім перапонкамі крыламі; лятучая мыш') - *Кажан* (мнушка, потым прозвішча) - *Кажаны* (тапонім 'мясцовасць з прозвішчам *Кажан*') - *Кажанава* - *Кажанеўка* (тапонім) - *Кажанеўская*.

491. Кажушка (Анатоль) - другасная форма, першасная *Кажушак* - семантычны вытвор ад апелятыва *кажушок* - памянш. ад *каждух* 'доўгая верхняя вопратка з вырабленых аўчын'. Антрапонімы з канцавым сегментам *-ок* часта набываюць форму з фінальным *-ко/-ка*: *Кажушок* > *Кажушка*. Як і *Чарток* > *Чартко*, *Бажок* > *Бажко* і пад.

492. Казачок (Сафія) - семантычны вытвор ад апелятыва *казачок*, які мае 2 значэнні: 1) вытвор з суфіксам *-ок* ад *казак*: даўней на Украіне і ў Расіі - 'член земляробчай грамады пасяленцаў на ўскраінах дзяржавы, якія актыўна ўдзельнічалі ў абароне дзяржаўных межаў', а таксама 'нашчадак гэтых пасяленцаў (на Доне, на Кубані і іншых мясцовасцях)', 'радавы вайсковай часці з гэтых сялян'. Акрамя таго: у рускіх дваран, памешчыкаў: *хлопчык-слуга*; 2) народны танец з паступова нарастальнымі рytмам, а таксама музыка да гэтага танцу.

493. Казбярук (Уладзімір) - другасная форма, першасная *Касплярук* - вытвор з суфіксам *-ук* ад антрапоніма *Каспер* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Каспер-ук*. ФП: *казбярук*. ФП: *Казбярук* (мнушка, потым прозвішча) - *Казбярук*. Абодва разм. *Казбярук* (у іншых рэгіёнах *Казбік*), якое набыло ролю прозвішча.

494. Казей (Марат) - семантычны вытвор ад апелятыва *казей* 'шычкалатка, костачка нагі' (*Даль*).
495. Казека (Ала) - семантычны вытвор ад апелятыва *казека* (рэг. 'вosh' (*Дабр.*)).

496. Казелка (Валерый) - вытвор з фармантам *-ка* ад антрапоніма *Казел* / *Козел* і значэннем 'асоба жаночага полу (жонка, дачка) названага намінта': *Козел-ка* - *Казелка*. Абодва разм. *трансфармальная форма ад *Казелак* (м.р.)* - семантычны вытвор ад апелятыва *казелак* 'расліна казлабародлугавы' (ЭСБМ).

497. Казяятка (Лявон) - відаць, другасная форма, першасная *Казялятка* / *Казяляка* - семантычны вытвор ад ст.-бел. *казяляка* 'жаночы кафтан' (ЭСБМ).

498. Казімроўскі (Саламон) - вытвор з фармантам *-скі* ад тапоніма *Казімроўка* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Казімроў(к)-скі*. ФП: *Казімір* (імя 'уласнае славянскае') - *Казіміраўка* (тапонім з мясцовасцю, дзе ёсць антрапонім *Казімір*) - *Казіміроўскі*.

499. Казінец (Міхась) - вытвор з суфіксам *-ец* ад тапоніма *Казіна* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Казін-ец*. ФП: *Казімір* (імя, слав. 'прадказваць мір') - *Казя(ё)* (народна-гутарк. форма) - *Казя* (празванне, потым прозвішча) - *Какошнікаў*.

500. Казлоўскі (Руслан) - вытвор з фармантам *-оўскі* / *-скі* ад тапоніма *Казлы* / *Козлаўка* / *Козелкі* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Казл-оўскі* / *Казлоў-скі*. ФП: *козёл* (апелятыў мае шмат значэнняў: 'самец козы'; 'дзікая млекакормленая жывёліна сямейства пустарогіх, якая водзіцца звычайна ў гарах'; 'род гульні ў карты, даміно'; 'метал, шлак, які застый ў прыкладені і прыкарэў да сценак печы, каўша і пад'; 'гімнастычны снарад у выглядзе

кароткага, абабітага скурай бруса на чатырох ножках'; 'род бабкі: некалькі спаўоў ячменю, аўсу, саставлены пэўным чынам для прасушвання'; 'тое, што і *казляк* 'ядомы грыбы з масляністай слізкай шкуркай на шапачцы; масляк'; 'легкавы аўтамабіль павышанай праходнасці') - *Казёл* (мнушка) - *Казёл* (прозвішча) - *Козёл* (мнушка) - *Козёл* (для адмежавання ад апелятыва *казёл*) - *Казёлка* / *Казлоўка* (тапонім) *Казлоўскі*.

511. Каліціна (Таццяна) - вытвор з фармантам *-іна* ад антрапоніма *Каліта* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Каліц(ти/и)-іна*. ФП: *каліта* ('сумка для грошай; вялікі кашалёк', 'находная торба, сумка', 'гроши, багасць') - *Каліта* (мнушка, потым прозвішча) - *Каліціна*.

512. Калымага (Ніна) - семантычны вытвор ад апелятыва *кальмага* 'даўнейшая карэта з высока размешчаным кузавам'.

513. Калядзіч (Наталля) - вытвор з суфіксам бацькаймення *-іч* ад антрапоніма *Каляды* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Калядз-іч*. ФП: *каляд* ('даўнейшы абраад хаджэння па хатах у калядных вечары з віншаваннем, величальнымі песнямі, а таксама песня, што спяваецца ў час гэтага абрааду і падарунку атрыманага ад гаспадара за віншаванне') - *Каляды* (мнушка, потым прозвішча) - *Калядзіч*.

514. Калядны (Мікола) - семантычны вытвор ад апелятыва *кальмад* названай асобы': *Кандак-ова*. ФП: *Кандак* (рэг.) 'песня ў гонар Хрыста, Багародзіцы ці іншага Святога' (*Даль*) - *Кандак* (мнушка, потым прозвішча) - *Кандакова*.

515. Калядны (Мікола) - семантычны вытвор ад апелятыва *калядны* 'які мае адносіны да каляд; такі, які бывае на Каляды'.

516. Калядны (Аўгуст) - семантычны вытвор з прыналежным суфіксам *-оў* ад антрапоніма *Каляды* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Каляд-ін-скі*. ФП: *каляд* ('конная чатырохколая гаспадарчая павозка') - *калядіна* ('дарога-след ад калёсаў') - *Калядіна* (тапонім) - *Каляд-інскі*.

517. Каладынскі (Аўгуст) - вытвор з фармантам *-скі* ад антрапоніма *Калады* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Каладын-скі*. ФП: *каляд* ('дзікія двуххрылае насякома-крывасмок' - *Калады* (мнушка, потым прозвішча) - *Калады* (мнушка) - *Калады* (тапонім - 'паселішча з прозвішчам *Калады*') - *Каладын* (мнушка, потым прозвішча) - *Каладынскі*.

518. Камароўская (Зінаіда) - вытвор з фармантам *-ская* / *-оўская* ад тапоніма *Камароўка* / *Камары* і значэнне 'народжанка, жыхарка названай мясцовасці, паселішча': *Камароў(к)-ская* / *Камар-оўская*. ФП: *камар* ('меленка двуххрылае насякома-крывасмок' - *Камары* (мнушка, потым прозвішча) - *Камары* (тапонім - 'паселішча з прозвішчам *Камары*') - *Камароўка* / *Камароўскі(-ая)*. Або *шляхетная форма з фармантам *-оўская* ад *Камар**.

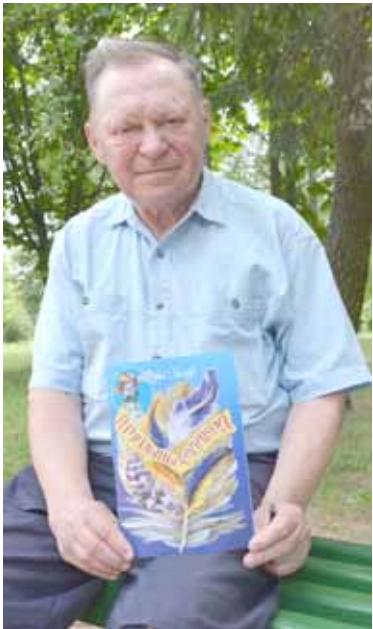
519. Камарэц (Міхail) - вытвор з суфіксам *-ец* ад антрапоніма *Камар* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Камар-ец*. ФП: *камар* ('насякома-крывасмок') - *Камар* (мнушка, потым прозвішча) - *Камарэц*. Або ад апелятыва *камарэц* ('невялікі камар'), які шляхам семантычнага ўтварэння састаў прозвішчам *Камарэц*.

520. Камарава (Анжаліка) - форма прыметніка з фармантам *-ава* ад антрапоніма *Камбалы* і значэннем 'нашчадак паселішча': *Камбал-ава*. ФП: *камбала* ('плоская марская рыба з вачамі на адным баку') - *Камбалы* (мнушка) - *Камбалы* (проозвішча) - *Камбалава*.

</div



70 гадоў Юрку Голубу



Юрка ГОЛУБ (20 кастрычніка 1947, в. Горна, Зэльвенскі раён Гарадзенскай вобласці) - беларускі паэт, празаік і перакладчык.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння філалагічнага факультета Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1970) працаў рэдактарам на Гарадзенскай студыі тэлебачання. З 1978 - загадчык аддзела культуры абласной газеты "Гродзенская праўда", з 1979 - загадчык аддзела мастацкага вяшчання Гарадзенскага абласнога тэлебачання і радыё. Вядучы тэлепраграмы "Гродзеншчына літаратурная". Сяббар Саюза пісьменнікаў СССР з 1971.

Друкавацца пачаў у раінным друку ў 1963, у рэспубліканскім - у 1965. Выдаў зборнікі пазіцій "Гром на зялёнае голле" (1969), "Дрэва навальніцы" (1973), "Векапомнае поле" (1976), "Помнію пра цябе" (1983), "Сын небасхілу" (1989), "Поруч з дажджком" (2001), "Захураны камень. Трыялеты" (2002), "Брама зімы" (2004) і "Багра" (2006). Аўтар кнігі для дзяцей "У бары грыбы бяры" (1986). Выступае як празаік, перакладчык.

У вершах Юркі Голуба - свет маладога сучасніка, які абвострана адчувае правы жыцця. Шчырасць лірчнага самавыяўлення, лаканічнасць выказвання, яркая метафорычнасць вобразу, багатая інструментуюка радак - асаблівасці яго творчай манеры.

Вікіпедыя.

ПРОСТАЯ МОВА

Раса раскашуе, рудзець
Загару маёва.
Выносицца гукі з грудзей -
Простая мова.

У матчынай хусткі каснік -
Сусвету абнова.
Нясхільная звону казны
Простая мова.

Будзіла будынкі бяды
Грымотна, сурова.
Ахойвала краю будан
Простая мова.

Патрапіў у пекла сатрап,
У жорсткія ловы.
Кавадла - радзіма сирпа.
Простая мова.

Дарэмна ламаў ураган
Вясёлку на дровы.
Зубры са стажком на рагах -
Простая мова.

Зракліся замовы ануч,
Дзе з шэнтамі змова.
Засцяты вусны на ключ -
Простая мова.

Юрка Голуб.

Выставка "Эрнст Барлах - Кеце Колльвіц. Перадольваючы існаванне"

3 7 кастрычніка па 3 снежня 2017 года ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь адбываўся міжнародны мастацкі праект-дывалог, які ўключае ў сябе выставу "Эрнст Барлах - Кеце Колльвіц. Перадольваючы існаванне" і камунікатыўную праграму face art - face future. Дадзены праект арганізаваны сумесна з Таварыствам Эрнста Барлаха (Гамбург)* пры фінансавай падтрымцы Міністэрства замежных спраў Федэратыўнай Рэспублікі Германія, пад патранажам Надзвычайнага і Паўнамоцнага Амбасадара Федэратыўнай Рэспублікі Германія ў Рэспубліцы Беларусь Петера Дэтмара.

Упершыню ў Беларусі дэманструюцца творы двух вялікіх нямецкіх мастакоў першай паловы XX стагоддзя - Эрнста Барлаха (1870-1938) і Кеце Колльвіц (1867-1945). Выставка прадстаўвіць больш за 200 твораў скульптуры і графікі (малюнкі, гравюры) з калекцыі Інстытута міжнародных адносін Штутгартра (ifa), музея Эрнста Барлаха ў Ратцебургу і Ведале, а таксама з прыватных збораў Германіі. Экспанаты выставы дазволіць пазнаёміцца з асноўнымі этапамі творчага шляху мастакоў у перыяд з 1890 па 1945 год.

"Мастацтва ёсьць справа на найглыбокай людскасці, праба на чысціню сэрца і душы", - гэтыя слова Эрнста Барлаха сталі свайго роду лозунгам яго творчасці. У працах мастака нязменна прысутнічае высокі духоўна-эстэтычны ідэал, які Барлах знаходзіў у простым і шчырым чалавеку з народа, які ўласабляў для яго найболей маральную катэгорыю чалавечага грамадства. Яго творчы шлях і сама жыццё - шлях мужнасці і рашучаці мастака, які свядома аддалаў сябе служэнню адвечнай ідэі маральнага фармавання чалавека і які тлумачыў яе ў класічным рэпертуары ад вечных жа тэм - добра і злы, кахання і няня-



вісці, жыцця і смерці.

У мастацтве Кеце Колльвіц гледача захопліваюць, хвалююць і кранаюць чалавечыя лёсы. Тэмы і сюжэты сваіх твораў мастака чэрпае з самога жыцця - вайна, нянявісць, барацьба, каханне, воля, патрэба і смерць. Гэта надае яе творчасці велизарную сілу і пераканаўчасць. Пры гэтым Колльвіц не каптюе рэчаіснасць, але малюе сапраўднае жыццё. Яе творы прасякнуты глыбокай спагадай; мова яе мастацтва - агульназрозумелая і надзвычай выразная.

Абодва мастакі бачылі сваю асноўную задачу ў tym, каб змяніць свет пры дапамозе ўласных глыбока гуманістычных прац, перасцерагчы чалавецтва ад вайны і заразіць яго ідэй міру. Гэта творчая пазіцыя мастакоў захоўвае актуальнасць іх твораў і ў наш час.

Выставка "Барлах - Колльвіц" - закліканіца стаць не толькі экспазіцыйнай твораў мастацтва, але і платформай для актуальнага дывалогу пра мінулае і сучаснасць Еўропы. Нароўні з гісторычнымі падзеямі, пра якія нагадвае выставка, імпульс да яго даюць у першую чаргу ключавыя для мастакоў пытанні пра імкненне да мірнага сусідавання і мірнай будучыні - пытанні, якія застаюцца надзёйнымі і сёння.

Правядзенне такога дывалогу з'яўляецца асноўнай мэтай суправаджальніка выставы арт-праекту для моладзі face art - face future.

Праект face art - face future - гэта навучальная праграма для маладых людзей, якая дапаўняе выставу "Эрнст Барлах - Кеце Колльвіц. Перадольваючы існаванне". Пачынальна з 7 кастрычніка 2017 года 20-24 маладыя чалавекі пройдуть курс інтэнсіўнага навучання па двух кірунках: арт-медыяцыя і стварэнне ўласных відэапраектаў у сучаснай міжнароднай агенцтве "SSE Riga".

У 2018 годзе выставка "Эрнст Барлах - Кеце Колльвіц. Перадольваючы існаванне" і праграма face art - face future будуць прадстаўлены ў Дзяржаўным Рускім музеі (Санкт-Пецярбург) і ў Нацыянальным мастацкім музеі Ўкраіны (Кіеў). Відэаработы пасланцаў выставы з Менска, Санкт-Пецярбурга і Кіева будуць дэманстравацца на выстаўных пляцоўках буйных гарадоў Германіі ўвесень 2018 гады.

Куратар і кіраўнік праекту "Эрнст Барлах - Кеце Колльвіц. Перадольваючы існаванне" - Хейке Штокхаўс, выканаўчы дырэктар Таварыства Эрнста Барлаха (Гамбург).

*Таварыства Эрнста Барлаха ў Гамбургу было заснавана ў ліпені 1946 года. Займаеца даследаваннем мастацкай і літаратурнай спадчыны Эрнста Барлаха. Таварыства падтрымлівае працу двух уласных музеяў у Ратцебургу і Ведале, а таксама з'яўляецца арганізаторам выстава Эрнста Барлаха, класічнага мастацтва ў Германіі і за мяжой. З 1991 года на нерэгулярнай аснове Таварыства Эрнста Барлаха ў Гамбургу ўрачае ўзнагароду ім Эрнста Барлаха за выдатныя дасягненні ў вобласці сучаснага мастацтва. Пачынальна з 2009 г. у рамках праграмы Barlach Go Young Таварыства Эрнста Барлаха арганізуе адукацыйныя праекты ў вобласці музейнай педагогікі, а таксама праекты-дывалогі.

Навучальную праграму Таварыства прайшлі ўжо 89 маладых музейных пасланцаў, якія ў сваю чаргу прадэманстравалі больш тысячи падлеткам, як актуальныя пытанні культуры і грамадства пераламляючыя ў мастацтве.

Афіцыяльны сайт: www.ernst-barlach.de.

Святлана Пракоп'ева,
ведучы навуковы супрацоўнік
аддзела рускага і замежнага
мастацтва.

Стакгольмская школа экономики в Риге

Балтыйскі лідар у бізнес-адукацыі

Мы гадуем таленты

Індывідуальныя кансультаты
для бізнес-кампаній

www.sseriga.edu
office@sseriga.edu
+371 67015800

SIA Stockholm School of Economics in Riga
Рига, Латвія



(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

У XV ст. назіраецца росквіт Смаленска. Смаленскай зямлі кіруе намеснік вялікага князя, прадстаўнік мясцовых феадалаў у Сойме і Радзе ВКЛ. Існавала і смаленская веча, якое вырашала надзвінныя пытанні жыцця горада і вяскоўага наваколля. Намеснік меў і мясцовую раду. У яе ўваходзілі смаленскі епіскап, маршалак ды іншыя гардзія службовыя асобы. Мишчане Смаленска абралі сабе свайго прадстаўніка - старасту. Смаленскай зямлі падзяліліся на воласці, якімі кіравалі цівінны. Прывілеі жахароў Смаленска былі зафіксаваны ў вялікакняскіх граматах 1402, 1404, 1505 гадоў. Побач са Смаленскай зямлі існавалі аўтаномныя *Мсціслаўскае, Вяземскае і Дарагабужскае княства*.

На землях цэнтральнай Смаленщыны з 1404 г. існуе *Смаленскае ваяводства*. У гэты час Смаленск робіцца адным з найбуйнейшых старабеларускіх культурных цэнтраў, дзе квітнеть летапісанне і духоўная літаратура. Існаваў *смаленскі летапіс*, які складаўся з XII да пачатку XV стст., твор прасякнуты ідэй захавання і ўмацавання незалежнасці Смаленскай дзяржавы.

У канцы XIV ст. у Пустынскім Успенскім манастыры пад Мсціславам *Лука Смаленскі* стварае славуты *Смаленскі псалтырь*, напісаны на пергаменце, аздоблены мініяцюрамі, 22-ма застадкамі. 150-цю ініцыяламі з выявамі людзей, жывёл, розных фантастычных істот і складаным плеценым арнаментам. Прывілеі аздоблені тэксту былі выкарыстаны фарба сініга, зялёнага і чырвонага колеру, а таксама золата. У 1657 г. на загад патрыярха Нікана падчас маскоўскай акупацыі Смаленскі псалтырь вывезены на востраў Кій Анежскай губы Белага мора. Цяпер ён знаходзіцца ў Маскве, у Гісторычным музеі.

У XV ст. у Смаленску

напісана *Смаленская хроніка* - старожытны беларускі літаратурны твор, а таксама такія гісторычна-літаратурныя творы як "Пахвала Вітаўту" і "Беларуска-Літоўскі летапіс", дзе апісаны розныя падзеі на тэрыторыі Смаленшчыны і ВКЛ, а таксама сумежных землях.

У канцы XV ст. пры дворы смаленскіх епіскапаў манах *Аўраамка* склаў вялікі летапіс зборнік памерам 450 старонак. Ён атрымаў назыву "*Летапіс Аўраамкі*". Даследчыкі лічаць, што менавіта ў Смаленску ў XV ст. быў напісаны *Радзівілаўскі летапіс*, які пазней быў ва ўласнасці Януша Радзівіла. Потым рукапіс трапіў у Кёнігсберг, а пазней, у XVIII ст. - у Санкт-Пецярбург, дзе знаходзіцца і цяпер. Летапіс мае каля 600 малых каляровых малюнкаў, якімі ў наш час ілюструюць падручнікі і энцыклапедыі.

Свайго часу вядомасць набылі *смалене-вандроўнікі*: архімандрит *Аграфіст*, які апісаў сваю вандроўку ў Палесціну ў 1370 г., і смаленскі духоўнік *Ігнат*. Апошні суправаджваў мітрапаліта Пімена ў 1389 г. у пaeзды ў Канстанцінопаль і пакінуў літаратурны твор, прысвечаны гэтай падзеі. Выдатным беларускім помнікам прыгожага пісьменства першай паловы XV ст. з'яўляецца летапісная *"Аповесьць пра паўстанне ў Смаленску"*. Даследчыкі вызначаюць высокі масцакі ўзровень гэтага твора і яго выдатную старабеларускую мову.

Аднак у канцы XV ст. мірнае жыццё Смаленщыны скончылася. Маскоўскі князь Іван III аўбасціў сябе "Гасударом усіх Русі" і вырашыў захапіць беларускі землі, пачынаючы са Смаленшчыны. Спачатку быў невялікі набегі на памежнае Вяземскае княства. Вялікая вайна пачалася ў 1492 г. Зімой 1493 г. маскоўскія войскі захапілі Вязому, а ў чэрвені 1500 г. - Дарагабуж. 25 ліпеня 1500 г. на рацэ *Ведрашы* пад Дарагабужам войска ВКЛ

на чале з гетманам Канстанцінам Астрожскім было разбіта вялікім маскоўскім войскам, а Астрожскі трапіў у маскоўскі палон.

У 1501 г. маскоўцы аблажылі Смаленск, але ўзяць яго не здолелі і адступілі. Новая вайна пачалася ў 1512 г. Летам 1514 г. 80 тысяч маскоўскіх ваяроў на чале з Васілем III маючы 300 гармат з усіх бакоў аблепілі Смаленск і распачалі штурм. Горад быў захоплены. Аднак пасля перамогі Канстанціна Астрожскага ў верасні пад Воршай смаляне на чале са смаленскім епіскапам *Варсанофіем* пачалі рыхтаваць паўстанне. Але іх выдаў здраднік. Кіраўнік паўстання забілі, епіскапа выслалі ў манастыр. Смаленскіх баўр і мицянані гвалтам перасялілі пад Маскву, а Смаленск засялілі маскоўцамі. ВКЛ, міжтым, не признала захопу Смаленска.

Новая ўлада зрабіла большасць смаленскіх зямель дзяржавайным і засяліла іх сялянамі з глыбіні Маскоўскай дзяржавы. Таксама будаваліся праваслаўныя манастыры, якія быly адначасова пунктамі абароны падчас вайны.

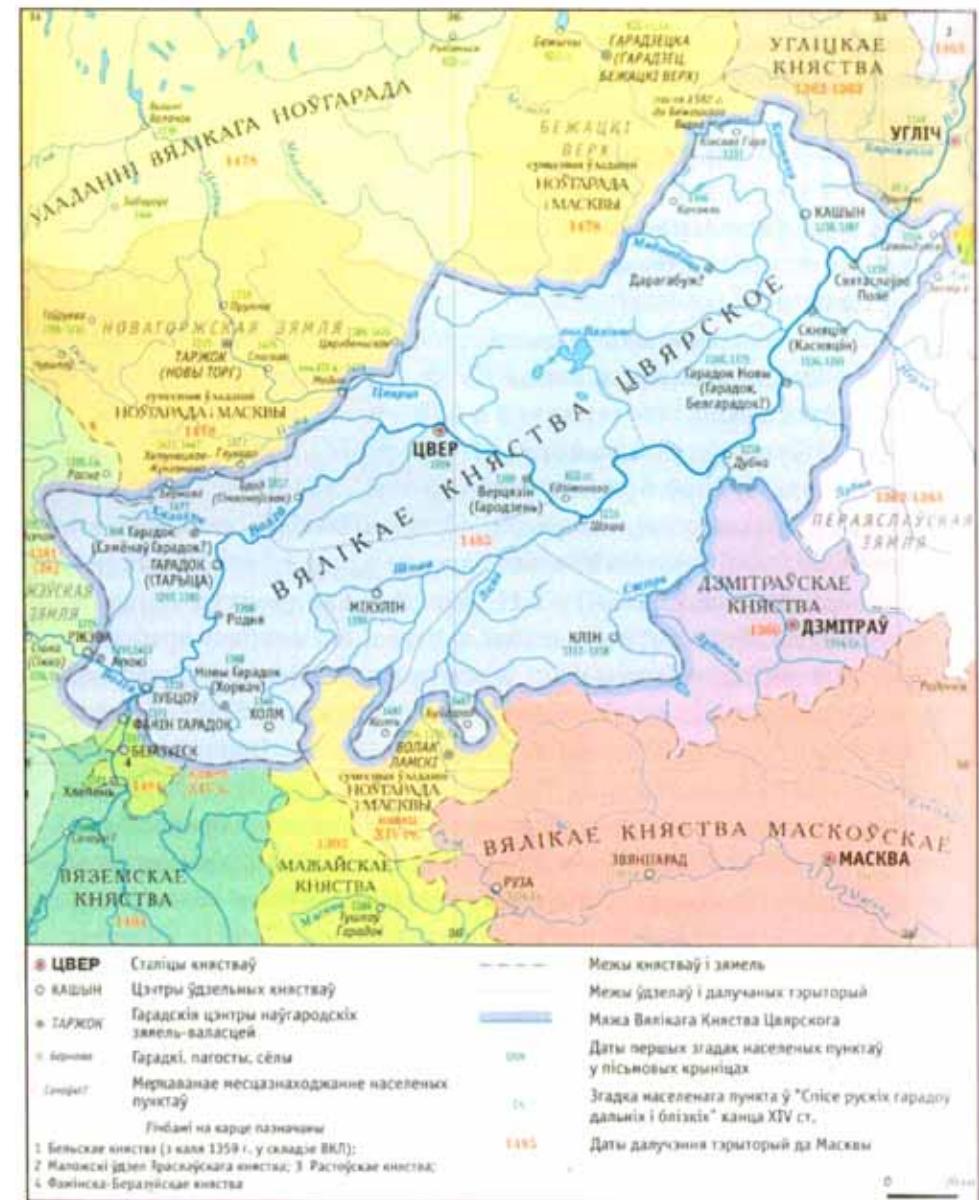
4. Вялікае княства Цвярское

Гэта была ўнікальная дзяржава, на тэрыторыі якой бярэ пачатак найбуйнейшая рака Еўропы Волга і велізарным сапфіром білішчыць возера *Селігер*.

Узінка гэта краіна на землях, заселеных смаленскімі крывічамі, у XIII ст. і існавала амаль да канца XV ст. Горад Цвер узінкі ў XII ст. і спачатку належала Ноўгараду, а з 1209 г. перайшоў пад уладу Ўладзіміра-Сузdal'skага княства. Яго росквіт прыпадае на XIII-XV стст., калі ён стаў буйным культурным і рamesnым цэнтрам. Цверскія купцы гандлявалі з гарадамі Прыбалтыкі і Каўказа, Блізкага Ўсходу і Сярэдняй Азіі. Найбольш вядомы з іх - *Афанасій Нікіцін*, першы єўрапеец, які ў 1466-1472 гг. здзейсніў вандроўку ў сярэднявечную Індію. Гэта быў адукаваны чалавек, які валодаваў арабскай, татарскай і персідскай мовамі. Спачатку па Волзе ён дабраўся да горада Дэрбента, адтоль пераехаў у Баку і Персію. З Персіі трапіў у арабскі порт Армуз, а потым па моры дабраўся да Індыі. Назад ён віртаяўся праз Персію і горад Трапезунд - порт на Чорным моры. Пераплыўшы праз Чорнае мора, высадзіўся ў Крыме ў горадзе Кафе (цяпер Феадосія). Перададзеліўшы доўгі шлях з Крыма, ён кірху не даехаў да дому і восенню 1472 г. памёр пад Смаленском. Шмат разоў выдаваліся яго ўспаміны "Хождение за три моря". У 1955 г. у Цверы землякі пастаўілі Нікіціну помнік, зроблены з бронзы і граніту.

У пачатку XIII ст. Цвер - гэта цэнтр *Пераяслаў-Залескага княства*. Але пасля разгрому Ўладзіміра-Суздалі

Вялікае княства Цвярское і яго суседзі ў XIII-XV стст.



льскай зямлі мангола-татарамі Цвер атрымлівае ў 1247 г. незалежнасць пры князі *Яраславе Яраславічу*, родным браце Аляксандра Неўскага. З 1264 г. ён становіцца вялікім князем уладзімірскім. У наступным годзе ў Цверы ўзінкае епіскапская кафедра, якую ўзначаліў былы полацкі епіскап *Сімяон*. Другім цверскім епіскапам у 1289-1316 гг. быў *Андрэй*, сын полацкага князя *Гердзеня*.

Сталіца новай дзяржавы, як некалі і Полацк, не магла існаваць без мураванага сабора. І ён быў зкладзены ў 1285 г. князем *Міхailам Яраславічам*, яго маці княгіні *Аксінні* і епіскапам *Сімяонам*. Паколькі будаўніцтва храма ішло доўгата, у ім усярэдзіне зрабілі часовую драўляную царкву, якую знейнічала падчас будаўніцтва. Асвяціў храм у імя святога Спаса Прэбражэнскага епіскап *Андрэй* у 1290 г.

Як бачым, нават назва храма была суగучная назве знакамітай Спаса-Праабражэнскай царквы, пабудаванай у XII ст. Ефрасінній Полацкай. Праз два гады храм распісалі фрэскамі, і ён стаў кафедральным, галоўным храмам новай краіны. Неўзабаве да яго прыбудавалі два малых храмы (прыдзелы). У адным з іх у 1323 г. і быў пахаваны епіскап *Андрэй*. У 1399 г. князь *Міхайл Аляксандравіч* капітальна ад-

рамантаваў царкву. Спаскі сабор стаў першым мураваным храмам на тэрыторыі Паўночна-Ўсходняй Русі пасля татарскага разгрому 1238 г. Такім чынам, Цвер істотна апярэдзіла Москву ў галіне муранага будаўніцтва. У XVII ст. царкву некалькі разоў перарабудоўвалі, а у 1935 г. яна загінула. Храм быў зроблены з белага каменю і, магчыма, быў аздоблены разьбою. У 1992 г. на месцы храма быў знайдзены кавалак белакаменай разьбы ў выглядзе пляцэнкі.

Яшчэ адну мураваную царкву пачалі будаваць цверцы ў 1323 г. у Фёдарапскім манастыре. Збудаваў храм у імя святога Фёдара ігумена манастыра *Ivan Царараградец*. Гэта таксама быў белакаменны храм, які знішчылі ў 1773 г.

Падчас раскопак на месцы храма археолагі знайшлі шмат кавалкаў белакаменных блокаў (у тым ліку адзін разны) і вялікапамернай цэглы.

У XIV ст. у Цверы на беразе Волгі стаяў япічэ адзін *храм Міхaila Arхангела*. Даследчыкі лічаць, што яго збудаваў камандзір цверскага войска тысяцік *Mіхайл Шатэн*, і потым тут адбываўся пахаванні цверскіх тысяцікі. Аднак не вядома, ці гэта быў драўляны, ці мураваны будынак.

У 1369 г. князь *Міхайл Аляксандравіч* умацаваў Цвер

драўляным крамлём, а ў 1372 г. узвёў вакол земляны вал. Цяпер культурны слой Цверскага крамля мае таўшчыню ад 4 да 5,6 см, у ім добра захоўваюцца арганік і асадліва вырабы са скury.

Вельмі актыўна развівалася ў Цверы выяўленчае мастацтва. Мясцовая мастакі ў XIII-XV стст. мелі ўласную жывапісную школу. Найбольш вядомыя абразы і мініяцюры да рукапісаў. Яны вылучаюцца экспрэсійнымі образамі і лінейнасцю пісьма.

Таксама ў Цверы вялісі ўласныя летапісы, а некаторыя рукапісныя шэдэўры дайшли да нашых дзён. Сярод іх вылучаецца пераклад візантыйскай "Хронікі Георгія Амартола".

Да буйных цверскіх гарадоў можна аднесці *Кашын*, *Ксняцін*, *Зубцоў*, *Старыцы* (дзе здабывалі белы камень для будаўніцтва), *Холм*, *Мікулін* і *Дарагабуж*. На мяжы ВКЛ, Вялікага Ноўгарада, Маскоўскай дзяржавы і Цверы стаяў горад *Ржэў*, дзе беларуская прысутніцтва была зафіксавана яшчэ на этнографічных картах XIX - пачатку XX ст. Пэўны час Ржэўам адначасова валодалі і ВКЛ, і Ноўгарад, а жыхары горада свято дашніну дзяялі на палову паміж дзвумя вышэйзгаданымі ўладальнікамі.

(Працяг у наст. нумары.)



Старонка з "Радзівілаўскага летапісу", XIII - XV стст.



Да 100-годдзя абавязчэння Беларускай Народнай Рэспублікі

Генерал Кандратовіч і БНР

(Заканчэнне. Пачатак у папярэднім нумары.)

З чэрвенскіх лістоў Варонкі да Луцкевіча бачна, што ў чэрвені 1918 г. генерал ездзіў у Вільню, і можна выка-заць здагадку, што мэтай паездкі быў пошук грошей для беларускага войска. Галоўныя праblems, якія даводзіліся вырашанці міністру абароны - гэта гроши і кадры, бо прафесійнае і бяздольнае войска на энтузіазме не ствараецца. І тады толькі 9 лістапада беларускі ўрад выдаў яшчэ адну пастано-ву аб фармаванні войска. 11 лістапада генералу К. Кандратовічу, палкоўніку К. Езавіту даручана стварэнне штаба 1-га Беларускага палка. Кіпрыян Кандратовіч, як сябар Рады БНР, прапанаваў праект арга-нізацыі 20-тысячнага войска і паведаміў, што віленская бан-кіры і грамадзінне ў падтрымку гэтай ідзеі гатовы выдаткаваць значныя фінансавыя сродкі. Адзінай перашкодай, паводле генерала К. Кандратовіча, была неабходнасць згоды немцаў і паставіць праз іх зброю.

У лістападзе 1918 быў утвораны чацвёрты Урад БНР - Рада народных міністраў на чале з А. Луцкевічам. Антон Луцкевіч стрымліваў пачынан-ні генерала бо не верыў у маг-чымасць стварэння такога вялі-кага войска. Нават польская Санаабарона, якая мела значна большую падтрымку земле-ўласнікаў, скардзілася тады на малую грашовую дапамогу. Да таго ж немцаў абяцалі зни-шчаць ўсе ўзброенныя аддзелы.

Напрыканцы нямецкай акупацыі Беларусі кіраўніцтва Обер-Ост (Нямецкая акупа-цыйная адміністрацыя на Ўсход-дзе, у Коўне) выказала згоду на фармаванне агульной для ўсіх нацыянальнасцяў міліцыі пад кіраўніцтвам генерала К. Кандратовіча, з чым, аднак, не былі згодныя палякі, якія ўтваралі аддзелы санаабароны зямлі менскай, лідской і інш. Таму ў часе сустрэчы генерала Кандратовіча з польскім камандуючым генералам Уладзі-славам Вейткам было вырашана, што кожная народнасць будзе мець уласную аддзелы санааховы на прынцыпах аўт-номіі і толькі ў выпадку агуль-най пагрозы будзе падпрад-коўцаца агульным кіраўніцтву. У хуткім часе ў Менску адбылася супольная нарада, на якой генерал К. Кандратовіч пропанаваў месца начальніка штаба паляку - палкоўніку Фабіяну Каборду. Аднак да ўтварэння агульнага фронту супраць бальшавікоў не дайшло, і абудва бакі стваралі асобныя вайсковыя сілы.

Генерал Уладзіслаў Вейтка пісаў пра гэта ў сваіх мему-арах: "20 лістапада ў сувязі з перспектывай адходу немцаў з Літвы, Польскі Камітэт стварыў "Камітэт грамад-ской бяспекі" (Komitet Bezpieczenstwa Publicznego - Л.Л.).... Камітэт вёў перамовы з не-мцамі, літоўцамі, яўрэямі і

беларусамі з мэтай арганіза-цыі супольнай санаабароны, але да паразумення ў гэтай справе не дайшло, хоць немцы і пропаноў-вали кіраўніком супольнай сана-абароны Кандра-тавіча, які раней служыў у цар-скай армії, а па-сле рэвалюцыі далаўчыўся да бе-ларусаў". І далей: "Немцы зга-джаліся на фар-маванне супо-льнай для ўсіх на-цыянальнасцяў міліцыі, пад кіра-ўніцтвам гене-рала Кандратовіча, на прын-ципах, устаноўленых Обер-Остам, аднак на гэта не было згоды польскай санаабароны, і пропанова не было прынятая... . Падчас сустрэчы і знаём-ства ў вагоне генерала Вей-тка і Кандратовіча было вы-рашана, што кожная нацыя-нальнасць будзе мець сваю ўласную санаабарону на са-мастойнай аснове, але пры ўмове агульнага камандаван-ня падчас вайсковых акций, і не ўзабаве ў Менску адбылося сумеснае паседжанне палякаў і беларусаў, у ходзе якой гене-рал Кандратовіч выявіў тэн-дэнцыю апоры выключна на польскую санаабарону, запра-сіўши на пасаду начальніка штаба палкоўніка Каборду, але, убачыўши, што ў Менску ён не можа дасягнуць поспеху, вярнуўся ў Вільню, дзе ён пера-шио ў распаряджэнне літоў-скай Тарыбы...".

Калі Вейтак нічога не выдумляе, дык спроба аба-рціся на польскую Санаабаро-ну магла тлумачыцца больш паспяховым фармаваннем по-льскіх аддзелаў і неабходнасцю абароны края ад бальшавікоў. Генерал Кандратовіч мог добра ведаць, як фармуецца лід-ская Санаабарона, якая на па-чатку снежня 1918 г. налічвала больш за 60 узброенных чалавек. А для А. Луцкевіча, які дадзіў час прытрымліваць кра-евай ідэалогіі, такая пазіцыя ма-гла быць цалкам натуральнай.

Тым не менш справа стварэння беларускага войска паступова рухалася наперад. 23 лістапада 1918 г. Рада БНР паведаміла: "Галоўнакамандуючы Беларускай народнай арміі генерал-ад'ютант К. А. Кандратовіч выехаў з Менска па спраўах арганізацыі Арміі. На час яго адсутнасці намес-нікам прызначаны генерал Святоўскі. Канчаткова ат-рымалі прызначэнні па вайско-вых частках генералы Крэйч-ман, Алсуф'еў і інш. Па ўсіх да-зеных ў бліжэйшы час Бела-русская армія можа дасці да 10000 войска, не лічачы бяс-конца прытоку ў многіх га-радах Беларусі запісваючыхся ў войска добраахвотнікаў. Аса-



Генэрал
Кіпрыян Кандратовіч

блівая ўвага пры запісванні ў рады Беларускай народнай ар-міі звяртаецца на вайсковую падрыхтоўку. Першымі пры-значаюцца ўсе афіцэры, ... фе-льдфебелі, старшия і малод-шия ўнтар-афіцэры. Шмат хто з добраахвотнікаў прыходзіць з канём пры поўнай аму-ніцы і ў сваім абмундзіраванні. Хутка чакаецца вялікая адоз-ва ад Галоўнакамандуючага Беларускай Народнай арміі, у якой будуць выкладзены мэты стварэння войска і пададзены дакладныя ўмовы па-ступлен-ня і прыёму. У Менску хутка ствараецца Афіцэрская шко-ла."

Звяртае на сябе ўвагу пасада галоўнакамандуючага Беларускай народнай арміі і новыя чын генерала ад інфатэрні - "генерал-ад'ютант". Зразуме-ла, што гэты чын Кандратовіч атрымаў ад Рады БНР. Покуль не вядома, што значыў гэты чын у БНР, але ў Расійскай імперыі генерал-ад'ютант ўзна-чальваў паходную канцыля-рю пры цары ці пры генера-ле-фельдмаршале. З 1808 г. чын генерал-ад'ютанта выка-рыстоўваўся як ганаровае званне для вышэйшых гене-ралаў, якіх за заслугі заливалі ў сіту імператара. Верагодна, гэтым новым генерал-ад'ютантом чынам Рада БНР вырашыла ад-значыць працу Кіпрыяна Кандратовіча.

З вышэйшытаванага тэ-ксту паведамлення Рады БНР бачна, што афіцэраў для беларускага войска не хапала. Гэта было вынікам апалитычнисці кадравых афіцэраў і стомленасці ад вайны. Нават тыя ня-многія вышэйшыя афіцэры, якія, як Кіпрыян Кандратовіч, добраахвотна вызначыліся на беларускім баку, часта сустра-кали аўбінавачванні ў кан'юн-ктурызме і клопаце выключна пра асабістую выгаду. Так, наприклад, левыя папракалі Кандратовіча за тое, што ён валодае маёнткам Гародна ў Лідскім павеце. Беларусы ніяк не моглі пераадолець класавую варожасць - зрабіць тое што зрабілі суседзі якія паставілі свае нацыянальныя інтэрэсы вышэй за класавыя.

Леанід Лаурэш

У сувязі з магчымай акупацыяй Менска ў канцы 1918 г. частка беларускіх дзея-чаў на чале з А. Луцкевічам падалася ўслед за адыходзя-чымі нямецкімі войскамі ў Вільню. Разам з А. Луцкевічам быў генерал Кіпрыян Кандратовіч і палкоўнік К. Езавітаў з групай афіцэраў-добраах-вотнікаў.

1 снежня 1919 г. баль-шавікі занялі Менск і рушылі далей на заход.

Генерал К. Кандратовіч згодна з дамовай паміж урадамі БНР і Летувы з лістапада 1918 г. камандаваў беларускім вой-скам, адступіўшым з Беларусі ў Летуву.

1 студзеня 1919 г. у сувязі з бальшавіцкім наступам літоўскі ўрад пакінуў Вільню, кіруючыся ў Коўна, большасць беларускіх дзеячаў яш-чэ 27 снежня 1918 г. пераехала ў Гародню. Туды ж накірава-ліся і беларускія вайскоўцы. Прыйканцы 1918 г. у Гародні Кандратовіч бярэ ўдзел у фармаванні 1-га Бела-рускага палка. Ад пачатку сне-жня 1918 г. да канца красавіка 1919 г. полк месціўся ў Аляк-сандроўскіх казармах і скла-даўся з пяці рот і аднаго эс-каадона.

Цікава адзначыць, што калі восенню 1919 г. у Гародні польскія ўлады пачалі фарма-ваць у сваім войску беларускія часткі, дык казалася, што "бу-дучь фармавацца "часы", якія роўна нічога не маюць супо-льнага з гэн. Кандратовічам", г. зн. не падначаленяя Радзе БНР. Пра гэта напісаў Тамаш Грыб у лісце да Антона Луцкевіча. Такім чынам, як бы там не было, але імя генерала стала-ся сімвалам прыналежнасці да БНР, да Беларусі.

* * *

Вывучаючы падзе-і 1917-1920 гг. на землях былога ВКЛ, можна прысьці да вы-сновы, што ніводзін з тутэйших народаў не стварыў вялікага войска, здольнага абараніць свой край. Польскую справу на нашых землях вырашылі ды-візіі з этнічнай Польшчы, лі-тоўцы ўдала выкарысталі дыл-ламатычную кан'юктуру, ат-рымаўшы прызнанне з боку бальшавіцкага ўрада супраць Польшчы. А Беларускія дзяр-жавы была раздущана чужымі войскамі з усходу і заходу. Таму для беларусаў лесавы-значальным з'яўляўся пошук саюзнікаў, але суседзі: расійцы, палякі, украінцы і літоўцы ба-чылі беларускія землі ў складзе сваіх дзяржаваў.

Вырашальны была хут-касць, бо ў рэвалюцыйны час страта некалькіх тыдняў магла прывесці да паразы ўсёй спра-ве. Мы беларусы, запозна-дышлі да ўсведамленне поўнай незалежнасці, дэклараўшы яе 25 сакавіка 1918 г., украінцы зрабілі гэта 22 студзеня 1918 г., а літоўцы 16 лютага 1918 г.

Лідчына перад Дзядамі

7 і 14 кастрычніка на Лідчыне прайшлі талокі па ўпрадкаванні мемарыялу "Крыжы" ў былой асадзе Шчытнікі паміж вёскамі Малое Ольжава і Мохавічы.

У талоках бралі ўдзел сябры БНФ і ТБМ з Лідскага раёна (Ліда, Шырокая, Бярозаўка, Беліца) пад кіраўніцтвам новага старшыні БНФ Лідскага раёна Сяргея Пантуса.



Былі ачышчаны ад імху абодва крыжы, паставленыя яшчэ ў 1995 годзе. Была ўмацавана канструкцыя, нанесена прапітка, падведзены літары, умацаваны ніжнія часткі.

Як дакляравалі актыўісты, работы на гэтым яшчэ не скончаны.

Лідзяне з разуменнем аднесліся да рашэння арганізатораў Свіслацкага фэсту не весці людзей пад суды і штрафы ў Свіслачы і Якушоўцы. У свою чаргу на Лідчыне спланаваны шэраг мерапрыемстваў па ўшанаванні памяці паўстанцаў. Невялікі і нешматлікі імпрэзы пройдуть у многіх месцах Лідскага, Шчучынскага і Воранаўскага раёнаў.

У гэтым годзе з традыцыйных лідскіх мясцін паўстання будуць далаўчаныя новыя. На Лідчыне ўсе абсалютна ўпэўненны, што яшчэ год-два і пытанне з недазволенымі акцыямі з павесткі дня ў Беларусі будзе знята, будзе прыняты закон пра заявачныя харктор такіх акций. Таму сёня вельмі важна не скласці крылы, не занядбаць памяць, а працягваць усё што можна ў межах прававога поля.

Для лідзяня вельмі важнай і пакуль невырашальнай задачай застаецца аднаўленне сядзібы Тодара Нарбута ў Шаўрах. Тодар Нарбут - не толькі бацька беларускіх гісторыкаў, але і бацька цэлай паўстанцкай сям'і. Акрамя таго на Лідчыне няма яшчэ ні адной вуліцы імя Тодара Нарбута, Лідвіка Нарбута, Тосі Нарбут, але яны будуць.

Наш кар.



Адвечная жаночая тэма не перастае хваляваць слухачоў

У другі раз лаўрэатам нацыянальнага фестывалю-конкурсу песні Ганны Герман "Эўрыдыка" стала ўзыходзячая зорка беларускай эстрады Галіна Сакольнік. З асаблівай пранікнёнасцю яна выконвае творыпольскай спявачкі, поўныя любові, веры і надзеі. На восеньскім тыдні паміж двума святамі - Днём работніка культуры і Днём маці - публіцы было асабліва прыемна патрапіць у атмасферу душэўнасці і пяшчоты, трапяцкой жаноцкасці.

VI фестываль песні "Эўрыдыка", які праводзіўся 7-8 кастрычніка пры падтрымцы Польскай амбасады, Інстытута польскага ў Менску і Зеленагурскага цэнтра культуры, выклікаў яшчэ большую зацікаўленасць гледачоў.

- Гэтае мерапрыемства мае важнае значэнне ў канцэске 25-годдзя ўсталявання дыпламатычных стасункаў паміж незалежнай Беларуссю і Польшчай, - адзначыў на цырымоніі ўзнагароджання лаўрэатаў амбасадар Польшчы Конрад Паўлік. - З кожным годам фестываль развіваецца і набывае вышэйшы ўзровень. Песні Ганны Герман важныя і для палякаў, і для беларусаў.

Амбасадар падзякаў дырэктару фестывала Марыне Таварніцкай, калектывам, хорам і салістам з Беларусі і Польшчы.



- Ганна Герман з'яўляецца сімвалам чысціні, спакою, шчырасці, - прамовілі ва ўступным слове вядоўцы. - Да гэтага часу слухачы не перастаюць захапляцца яе песнямі. На першых пяці фестывалах гучалі вершы расейскіх, украінскіх і польскіх пээтў, прысвечаных спявачцы. Яўгенія Янішчыц пісала:

"Вы ўся такая маладая,
і валасты шумяць як травы,
Смяеца голас і вітае
на сцілых вулачках Варшавы".

Ганна Герман валодала чысцым і пяшчотным голасам, які адностроўваў лепшыя жаночыя рысы. Ёй была ўласціва душэўная гармонія. Песня "Рэха любові", запісаная ў студыі "Мелодыя" стала гімнам пачуццю, якое не канчаецца на зямлі і мае працяг у вечнасці. Удзельнікі фестываля пранікліся духам яе творчасці, былі блізкімі да яе за змесце і танальнасці выканання.

Сёлета на гала-канцэрце выступілі дыпламанты і лаўрэаты фес-

тывалю: Іна Траян, Паліна Данская, Наталля Каспіяровіч, Юлія Шпілеўская, гурт "Бліскавіца" і гурт "Piatka", ансамбль Ars Longa з Ракаўскай школы мастацтваў. Ужо другі год падзеі становіцца

выступленне на фестывалі спявачкі Галіны Сакольнік. Яна валодае чудоўным месцем-сапрана і пяе пра тое, што блізка кожнай жаночай душы. У кастрычніку 2016 года Галіна Сакольнік ўрэзіла членаў журы V конкурсу "Эўрыдыка" песні "Зноў матулін голас чую". Пасля гэтага яна ажыццяўляла свой творчы праект, прысвечаны 80-годдзю Ганны Герман.

Сёлета ўсе лаўрэаты конкурсу выступілі ў канцэрце пад назвай "PLANETA ANNA" у малой зале Белдзярфілармоніі. Юлія Скурко, Анастасія Рачыцкая, Надзея Бронская і Наталля Каспіяровіч перадалі ўсю разнастайнасць рэпертуару польскай артысткі. Больш аплодысменту выпала на фінальную песню Галіны Сакольнік "Ты - побач". Колькі б ні было песень пра каханне, а самая пераканаўчая з іх тая, у якой гучаць простыя слова падзякі дараму чалавеку за тое, што ён ёсьць на свеце.

- Спасірава Галіна, Вы з вялікім пачуццём і болем спявалі мінуглы раз

песню пра матулю. Адчуваецца, што гэта тэма Вам блізкая.

- Я страйціла матулю ва ўзроце 8 гадоў. У песні праяўляюцца мae душэўныя перажыванні.

- Раскажыце, калі ласка, пра сябе.

- Я нарадзілася ў Менску, скончыла музычнае вучылішча імя Глінкі, а потым - Беларускую Акадэмію музыкі. З'яўляюся салісткай аддзела для дзяяці юнацтва Белдзярфілармоніі.

Песні Ганны Герман я спявала яшчэ з дзяцінства, перад паступленнем у музычную школу. У 2006 годзе я паехала на конкурс "Романсіада" у Маскву. Старшыня журы Галіна Прэзрабрэнская заўважыла маё зневінне падабенства з Ганнай Герман, і мне паведамілі, што я выйшла ў фінал.

- Тэма кахання гучыць з Вашых вуснаў вельмі ічыра. Ці супрацьды Вы сустрэлі такога чалавека на Вашым шляху, якому можна прысвяціць "Рэха любові"?

- Так. Я яго су-



стрэла і яго завуць Аляксандар. Ён даў імі нашай маленькай дачушцы - Віталіна. Яна - мой самы верны маленькі слухач, мы разам з ёй развучаем песні, яна прыходзіць на мae канцэрты і ўжо танцуе ў ансамблі "Равеснік".

На фестывалі "Эўрыдыка" прадстаўлялі сваю творчасць салісты, ансамблі, было некалькі катэгорый спевакоў. Я патрапіла ў самую ста-



рэйшую катэгорию выканаўцаў, пасля 25 гадоў. Мне спадабалася атмасфера і публіка, якую звязае сімпатыя да Ганны Герман. Для такой публікі спявачка лёгка. Летам мы з іншымі выканаўцамі ўдзельнічалі ў турніре Польшчы. Слухачы прымалі нас сардэчна і цёпла.

Эла Дзвінская,
фота аўтара:
1. Амбасадар Польшчы Конрад Паўлік;
2. Лаўрэаты VI фестывалю песні Ганны Герман "Эўрыдыка";
3. Галіна Сакольнік.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслав Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Як жывеца беларусу ў Беларусі?

"Беларус у Беларусі. Эпістоляры пра мову і маральнасць" - з такай называй выйшла кніга-зборнік ліставанняў беларуса з рознымі інстанцыямі - па статусе беларускімі. Размова ў кнізе ідзе пра камфортонасць ці дыскамфортонасць пражывання беларуса на сваіх зямлях...



Аўтар кнігі - Міхась Пятровіч Булавацкі, настаўнік матэматыкі, пашт і перакладчык, журналіст і грамадскі дзеяч, сябар ТБМ імя Скарыны. Да гэтага, акрамя падручніка і дапаможнікаў па матэматыцы, Міхась Булавацкі выдаў дзве кнігі перакладаў вершаў Уладзіміра Высоцкага - "Я не падману" ў 1999 г. і "Пра жыццё, пра волю, пра сябе ..." у мінульым годзе.



У літаратурным конкурсе "Мая свабода", што праводзіўся радыё "Свабода", яго эсэ "Ноч свабоды" заняло прызывое месца.

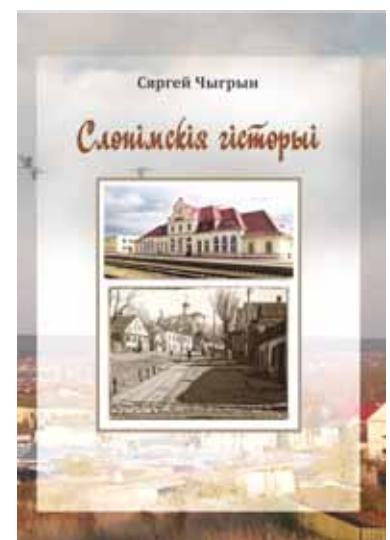
У кнізе "Беларус у Беларусі" аўтар сабраў перапіску з усялякімі інстанцыямі і на самыя розныя тэмы, датычныя выкарыстання роднай мо-

Алесь Сабалеўскі.

Сяргей Чыгрын выдаў "Слонімскія гісторыі"

Новая кніга беларускага літаратора, гісторыка, краязнаўца і журналіста са Слоніма Сяргея Чыгрына "Слонімскія гісторыі" выйшла ў мінскім выдавецтве "Кнігазбор". Аўтар кнігі зноў звярнуўся да гісторыі слонімскай зямлі, да яе знакамітых і забытых людзей, да тых падзеяў, якія адбываліся тут на працягу шматлікіх стагоддзяў. Кнігу "Слонімскія гісторыі" склалі артыкулы Сяргея Чыгрына, якія былі напісаны ім у апошні час. Найперш у кнізе прыцягваюць увагу матэрыйялы, прысвечаныя забытым і невядомым раней асобам, лёс якіх быў звязаны са Слонімшчынай ці, наогул, з бытам Слонімскім паветам.

Кніга адкрываеца матэрыйялам пра Рыгора Акулевіча (1907-1974) - былога дзеяча нацыянальна-вызвольнага руху ў Заходній Беларусі, а потым грамадска-палітычнага дзеяча, выдаўца і публі-



циста ў Канадзе. Можна прачытаць пра Гальша Леўчыка, Уладзіміра Пянткевіча і іншых.

Беларускае Радыё Рацыя.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармації "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 16.10.2017 г. у 17.00. Замова № 2125.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,43 руб., 3 мес.- 4,29 руб.
Кошт у розницу: па дамоўленасці.